

ESLA avaldus: kõne- ja kommunikatsiooni teenuste tuleviku kujundamine tehisintellekti abil

Avaldatud 6. märtsil 2026

SISSEJUHATUS

Tehisintellekt (AI) muudab kiiresti tervishoiusüsteeme kogu Euroopas ja maailmas. Logopeedia kui inimeste vahelisele kommunikatsioonile, suhtlusele ja kliinilisele otsustusvõimele rajatud eriala on pöördepunktis. Tehisintellekt pakub olulisi võimalusi hindamise, sekkumise, teadustöö, teenuste osutamise ja ravi kättesaadavuse parandamiseks. Samal ajal tõstatab see märkimisväärsed eetilisi, professionaalseid ja ühiskondlikke küsimusi, mis vajavad hoolikat kaalumist.

Käesolev dokument kirjeldab Euroopa logopeedide ühingu (ESLA) vaadet sellele, kuidas tehisintellekt võib ja peaks kujundama logopeedia tulevikku. Selle eesmärk on toetada spetsialiste, poliitikakujundajaid, haridustöötajaid, teadlasi ja sidusrühmi tehisintellekti vastutustundlikul, eetilisel ja kaasaval rakendamisel kogu Euroopas.

VISIOON JA PÕHIMÕTTED

ESLA näeb tulevikku, kus tehisintellekt toetab, mitte ei asenda logopeedide erialast pädevust ja kliinilist otsustusvõimet. AI peaks parandama kvaliteetsete, tõendus põhiste teenuste kättesaadavust, austades samal ajal inimõigusi, väärikut, mitmekesisust ja kaasatust. Selle arendamine ja rakendamine peab olema eetiline, läbipaistev ja koostöö põhine, tagades, et tehnoloogia teenib inimesi ja kogukondi ega süvenda ebavõrdsust ega muuda abi ebainimlikuks.

Inimkeskne lähenemine peab jääma kogu AI-toega praktika keskmesse. Logopeedid peavad säilitama professionaalse juhtrolli ja vastutuse ning AI-süsteemid peavad põhinema tugeval teaduslikul tõendusmaterjalil, võrdsusel ja läbipaistvusel.

TEHISINTELLEKTI VÕIMALUSED LOGOPEEDIAS

Tehisintellektil on potentsiaal toetada kliinilist praktikat, täiustades sõelumis- ja hindamisprotsesse, abistades sekkumise planeerimisel ning toetades tulemuste jälgimist. AI-põhised tööriistad võivad võimaldada personaalsemaid ja kohanduvaid teraapiameetodeid ning aidata parandada teenuseid mitmekeelsetele ja kultuuriliselt mitmekesistele elanikkonnarühmadele üle Euroopa.

Teenuste osutamise vaatenurgast võib AI laiendada logopeediateenuste kättesaadavust digitaalsete ja hübriidsete ravimudelite kaudu, toetades varajast tuvastamist, ennetust ja ravi järjepidevust. Need lähenemised võivad aidata vähendada geograafilisi, logistilisi ja ressursipõhiseid takistusi, eriti alateenindatud kogukondade puhul.

AI pakub olulisi võimalusi ka teadustöös, hariduses ja kutsealases arengus. Suuremahuline andmeanalüüs võib toetada tõendite loomist ja tulemuste hindamist, samas kui AI-toega õppevahendid võivad parandada logopeedide haridust, koolitust ja elukestvat õpet.

RISKID, EETILISED KAALUTLUSED JA KAITSEMEETMED

Vaatamata oma potentsiaalsetele eelistele kaasneb tehisintellektiga märkimisväärsed riske ja väljakutseid. Logopeedia on suhtluspõhine eriala ning on oht, et AI sobimatu kasutamine võib vähendada sisukat inimestevahelist suhtlust. Andmekaitse, nõusolek, privaatsus ja tundlike tervise- ning isikuandmete omandiõigus on kriitilise tähtsusega küsimused, samuti võimalik kallutatus AI-süsteemides, mis võib ebasoodsalt mõjutada teatud elanikkonnarühmi.

Samuti on oht liigselt toetuda automatiseeritud tööriistadele ilma piisava kliinilise järelevalveta, mis võib õõnestada professionaalset vastutust ja autonoomiat. Ebavõrdne ligipääs digitehnoloogiale ja AI-toega teenustele võib süvendada olemasolevat tervisealast ebavõrdsust, kui sellega ei tegeleta ennetavalt. Seetõttu on hädavajalikud tugev regulatsioon, kvaliteedi tagamine ja eetiline juhtimine.

POLIITILISED JA HUVIKAITSE PRIORITEEDID

Kommunikatsioon ja neelamine on inimese põhifunktsioonid, mis on aluseks osalemisele, haridusele, tööhõivele, tervisele ja sotsiaalsele kaasatusele. Logopeedid täidavad olulist rolli tervishoiu-, haridus- ja sotsiaalhoolekandesüsteemides ning neid tuleb tunnustada kui võtmesidusrühmi tehisintellekti, rehabilitatsiooni ja digitaaltervise poliitika kujundamisel.

ESLA kutsub Euroopa poliitikakujundajaid ja institutsioone üles tagama, et logopeediaalane pädevus oleks integreeritud AI tervisestrateegiatesse, rehabilitatsioonialgatustesse ja digitaaltervise juhtimisse. Vajalikud on investeeringud, et toetada eetilist ja kaasavat AI-innovatsiooni, mis on kooskõlas Euroopa väärtuste, inimõiguste ja puuetega inimeste kaasamise põhimõtetega.

ESLA seisukoht on kooskõlas ülemaailmsete ja Euroopa raamistikuga, sealhulgas Maailma Terviseorganisatsiooni rehabilitatsioonialase algatusega *Rehabilitatsioon 2030* ja Maailma Rehabilitatsiooniliit, mis tunnustavad rehabilitatsiooni kui olulist tervishoiuteenust. Samuti on see kooskõlas Euroopa tööprogrammiga, Euroopa digitaaltervise ja AI juhtimisraamistikuga ning ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni põhimõtetega.

KOOSTÖÖ, INNOVATSIOON JA PROFESSIONAALNE JUHTIMINE

ESLA julgustab tihedat koostööd logopeedide, teenusekasutajate, teadlaste, arendajate, tööstuspartnerite ja poliitikakujundajate vahel. AI-tööriistad tuleks luua koos spetsialistide ja kogemuskogukondadega, et tagada nende asjakohasus, ohutus, läbipaistvus ja tõhusus.

Haridus- ja teadusasutused peaksid integreerima AI-alase kirjaoskuse, eetika ja kriitilise digipädevuse logopeedia õppekavadesse ja koolitusse. Samal ajal peab eriala aktiivselt ja kriitiliselt osalema AI arendustes, jagades teadmisi, häid praktikaid ja murekohti nii riiklikul kui ka Euroopa tasandil.

KOKKUVÕTE

Tehisintellekt mängib olulist rolli logopeediateenuste tuleviku kujundamisel. ESLA kutsub üles teadlikule, eetilisele ja koostööpõhisele lähenemisele, et tagada AI panus kommunikatsiooni, osaluse, väärikuse ja kaasatuse tugevdamisse kogu Euroopas, kaitstes samal ajal eriala keskmes olevaid inimlikke väärtusi ja professionaalset pädevust.